

INGLIZ TILINI O‘QITISHDA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALAR TUSHUNCHASI VA ULARNING PEDAGOGIK MOHIYATI

Hafizov Abror Alisher o‘g‘li,

O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

abrorbek.hafizov92@gmail.com

ANNOTATSIYA

Zamonaviy ta’lim tizimida ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytirish hamda ularni faol o‘quv subyekt sifatida shakllantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda ta’lim faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki shaxsning intellektual, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlashga yo‘naltirilgan murakkab jarayon sifatida qaralmoqda. Shu sababli, oliy ta’lim muassasalarida o‘qitish jarayonini talaba shaxsiga yo‘naltirish, uning ehtiyojlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlarini inobatga olish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

***Kalit so‘zlar:** interaktiv texnologiyalar, pedagogik mohiyat, kommunikativ yondashuv, talaba markazlashgan ta’lim, subyekt-subyekt munosabatlari, mustaqil fikrlash, raqamli kompetensiya.*

ABSTRACT

In the modern education system, the issue of increasing the effectiveness of the educational process, strengthening students' motivation to learn, and forming them as active learning subjects is one of the urgent problems of pedagogical science. Today, education is considered a complex process aimed not only at imparting knowledge, but also at ensuring the intellectual, social, and professional development of the individual. Therefore, it is of great importance to focus the educational process on the student's personality in higher education institutions, taking into account his needs, interests, and individual capabilities.

***Keywords:** interactive technologies, pedagogical essence, communicative approach, student-centered education, subject-subject relations, independent thinking, digital competence.*

KIRISH

Ta’lim jarayonida bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish bilan bir qatorda, talabalarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi va ijodiy faolligini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ko‘ra, talaba bilimni tayyor holatda qabul qiluvchi emas, balki uni faol ravishda

izlovchi, tahlil qiluvchi va amaliy faoliyat jarayonida qo‘llovchi subyekt sifatida shakllanishi lozim. Bunday yondashuv talabalarda o‘z-o‘zini rivojlantirish, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish hamda o‘rganilgan bilimlarni real hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Ayniqsa, ingliz tilini o‘qitish jarayonida an’anaviy, asosan o‘qituvchi markazli yondashuvlarga tayanish talabalarning darsdagi faolligini yetarli darajada ta’minlamasligi ilmiy tadqiqotlarda ko‘p bora ta’kidlangan. Bunday yondashuvlarda o‘qituvchi asosiy axborot manbai sifatida namoyon bo‘lib, talaba ko‘pincha passiv tinglovchi roliga qoladi. Natijada, talabalarning muloqotga kirishish faolligi pasayadi, ularning fikrini erkin ifodalash va tilni real kommunikativ vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalari yetarli darajada rivojlanmaydi.

Chet tilini, xususan, ingliz tilini o‘rganish jarayoni muloqotga asoslangan bo‘lib, unda talabaning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Tilni o‘zlashtirish faqat grammatik qoidalarni yodlash yoki matnlarni tarjima qilish bilangina cheklanmaydi, balki uni real nutqiy vaziyatlarda qo‘llay olish bilan belgilanadi. Shu bois, ingliz tilini o‘qitishda talabalarning dars jarayonidagi faolligini ta’minlaydigan, ularni mustaqil va ijodiy faoliyatga jalb etadigan zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ehtiyoj tobora ortib bormoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur holat ingliz tilini o‘qitishda interaktiv texnologiyalardan foydalanish zaruratini yuzaga keltiradi. Interaktiv yondashuvlar talabalarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta’minlab, ularning tilga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, muloqotga kirishish ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda ta’lim samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu nuqtayi nazardan, ingliz tilini o‘qitishda an’anaviy yondashuvlardan zamonaviy, talaba markazli va interaktiv texnologiyalarga bosqichma-bosqich o‘tish pedagogik jihatdan muhim vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda.

An’anaviy o‘qitish usullarida talaba ko‘proq tayyor bilimlarni qabul qiluvchi, passiv tinglovchi sifatida ishtirok etadi. Bunday yondashuv esa chet tilini o‘rganishda muhim bo‘lgan muloqotga kirishish, fikrni erkin ifodalash va tilni real vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishda cheklangan natija beradi. Shu bois, ingliz tilini o‘qitishda ta’lim jarayonini faollashtiruvchi, talabalarni mustaqil va ijodiy faoliyatga jalb etuvchi interaktiv texnologiyalarni joriy etish zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Pedagogik adabiyotlarda “interaktiv” tushunchasi ingliz tilidagi interaction so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “o‘zaro ta’sir”, “o‘zaro harakat”, “muloqot” ma’nolarini anglatadi. Interaktiv ta’lim texnologiyalari deganda o‘qituvchi va talaba, shuningdek, talabalar o‘rtasida faol hamkorlikni ta’minlovchi, ta’lim jarayonida

subyekt–subyekt munosabatlariga asoslangan metod va usullar tizimi tushuniladi¹ [Селевко, 2010]. Ushbu texnologiyalar o‘quv jarayonini faollashtirib, ta’lim oluvchining bilimni mustaqil izlash, tahlil qilish va amaliyotda qo‘llash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Interaktiv texnologiyalarning pedagogik mohiyati shundan iboratki, bunda talaba ta’lim jarayonining markaziga qo‘yiladi. O‘qituvchi esa bilimni tayyor holda beruvchi shaxs emas, balki o‘rganish jarayonini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi va maslahat beruvchi rolini bajaradi. Bu yondashuv talabalarda o‘z bilimiga nisbatan mas’uliyat hissini kuchaytiradi, ularni mustaqil fikrlashga va faol ishtirok etishga undaydi.

Ingliz tilini o‘qitishda interaktiv texnologiyalarning pedagogik mohiyati, avvalo, kommunikativ yondashuv bilan uzviy bog‘liqdir. Kommunikativ metod tilni faqat grammatik qoidalar majmui sifatida emas, balki real muloqot vositasi sifatida o‘rgatishni maqsad qilib qo‘yadi. Ushbu yondashuvda tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalari bir-biri bilan integratsiyada rivojlantiriladi. Interaktiv texnologiyalar aynan shu integratsiyani ta’minlab, talabalarning darsdagi faol ishtirokini kuchaytiradi² [Richards, 2015].

Zamonaviy ta’lim tizimida ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytirish hamda ularni faol o‘quv subyekti sifatida shakllantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda ta’lim faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki shaxsning intellektual, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlashga yo‘naltirilgan murakkab jarayon sifatida qaralmoqda. Shu sababli, oliy ta’lim muassasalarida o‘qitish jarayonini talaba shaxsiga yo‘naltirish, uning ehtiyojlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlarini inobatga olish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ta’lim jarayonida bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish bilan bir qatorda, talabalarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy yondashuvi va ijodiy faolligini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ko‘ra, talaba bilimni tayyor holatda qabul qiluvchi emas, balki uni faol ravishda izlovchi, tahlil qiluvchi va amaliy faoliyat jarayonida qo‘llovchi subyekt sifatida shakllanishi lozim. Bunday yondashuv talabalarda o‘z-o‘zini rivojlantirish, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish hamda o‘rganilgan bilimlarni real hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

¹ Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 2010.

² Richards J.C. Communicative Language Teaching Today. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Ayniqsa, ingliz tilini o‘qitish jarayonida an’anaviy, asosan o‘qituvchi markazli yondashuvlarga tayanish talabalarning darsdagi faolligini yetarli darajada ta’minlamasligi ilmiy tadqiqotlarda ko‘p bora ta’kidlangan. Bunday yondashuvlarda o‘qituvchi asosiy axborot manbai sifatida namoyon bo‘lib, talaba ko‘pincha passiv tinglovchi rolida qoladi. Natijada, talabalarning muloqotga kirishish faolligi pasayadi, ularning fikrini erkin ifodalash va tilni real kommunikativ vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalari yetarli darajada rivojlanmaydi.

Chet tilini, xususan, ingliz tilini o‘rganish jarayoni muloqotga asoslangan bo‘lib, unda talabaning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Tilni o‘zlashtirish faqat grammatik qoidalarni yodlash yoki matnlarni tarjima qilish bilangina cheklanmaydi, balki uni real nutqiy vaziyatlarda qo‘llay olish bilan belgilanadi. Shu bois, ingliz tilini o‘qitishda talabalarning dars jarayonidagi faolligini ta’minlaydigan, ularni mustaqil va ijodiy faoliyatga jalb etadigan zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ehtiyoj tobora ortib bormoqda.

Mazkur holat ingliz tilini o‘qitishda interaktiv texnologiyalardan foydalanish zaruratini yuzaga keltiradi. Interaktiv yondashuvlar talabalarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta’minlab, ularning tilga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, muloqotga kirishish ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda ta’lim samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu nuqtayi nazardan, ingliz tilini o‘qitishda an’anaviy yondashuvlardan zamonaviy, talaba markazli va interaktiv texnologiyalarga bosqichma-bosqich o‘tish pedagogik jihatdan muhim vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda.

METODOLOGIYA

Ilmiy manbalarda interaktiv texnologiyalarning asosiy belgilari quyidagilardan iborat ekanligi qayd etiladi:

- talabalarning o‘quv jarayonidagi faol ishtiroki;
- o‘zaro muloqot va hamkorlikning ustuvorligi;
- muammoli vaziyatlar asosida ta’limni tashkil etish;
- mustaqil va ijodiy fikrlashni rivojlantirish;
- refleksiya va o‘z-o‘zini baholash imkoniyatining mavjudligi³ [Пассов, 2011].

Mazkur belgilar ingliz tili darslarida interaktiv texnologiyalarni samarali qo‘llash orqali ta’lim sifatini oshirish imkonini beradi. Talabalar o‘z bilimlarini faqat eslab qolish bilan cheklanmay, balki ularni real kommunikativ vaziyatlarda qo‘llashga o‘rganadi.

NATIJAR VA MUHOKAMA

Ingliz tilini o‘qitishda interaktiv texnologiyalarning pedagogik mohiyati talabalarning faolligini oshirish bilan bevosita bog‘liqdir. Faollik talabaning o‘quv

³ Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 2011.

jarayonidagi ongli ishtiroki, mustaqil qaror qabul qilishi, bilimlarni amaliy faoliyatga tatbiq etish qobiliyatida namoyon bo‘ladi. Interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalar erkin fikr bildiradi, bahs-munozaralarda qatnashadi, guruhli va juftlikda ishlash orqali o‘z til ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Pedagogika va metodika fanida interaktiv texnologiyalarni tasniflashga oid turli yondashuvlar mavjud. Ingliz tilini o‘qitishda keng qo‘llaniladigan interaktiv metodlarga muammoli ta‘lim, loyiha metodi, rol o‘yinlari, munozaralar (debates), “case study”, “brainstorming”, “think–pair–share”, klaster va aqliy hujum texnologiyalari kiradi⁴ [Harmer, 2015]. Ushbu metodlar talabalarning muloqotga kirishish, erkin gapirish va tilni real vaziyatlarda qo‘llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan interaktiv ta‘lim shakllari ham ingliz tilini o‘qitishda muhim ahamiyat kasb etadi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar, virtual sinflar va multimediya vositalari yordamida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarning mustaqil ishlashini rag‘batlantiradi, ularning raqamli kompetensiyasini rivojlantiradi va ta‘lim jarayonini yanada samarali qiladi [Hafizov, 2025].

O‘zbekiston ta‘lim tizimida ingliz tilini o‘qitishda interaktiv texnologiyalarni joriy etish davlat siyosati darajasida qo‘llab-quvvatlanmoqda. Normativ-huquqiy hujjatlarda chet tillarini o‘qitishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim vazifa sifatida belgilangan. Bu esa ingliz tili o‘qituvchilaridan dars jarayonini innovatsion asosda tashkil etishni, interaktiv metodlardan samarali foydalanishni talab etadi [Хафизов, 2025].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o‘qitishda interaktiv texnologiyalar pedagogik jihatdan talabalarning faolligini oshirish, kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va ta‘lim sifatini yaxshilashga xizmat qiluvchi samarali vosita hisoblanadi. Ularning tizimli va maqsadli qo‘llanilishi ingliz tili darslarining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi hamda zamonaviy raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Hafizov, A.A. (2025). Ijtimoiy tarmoqlarning autentik til o‘rganish vositasi sifatida qo‘llanilishi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 5 (4), 612-616.
2. Harmer J. *How to Teach English*. – London: Longman, 2015.

⁴ Harmer J. *How to Teach English*. – London: Longman, 2015.

3. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today . – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 2011.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование, 2010.
6. Хафизов, Абдор (2025). особенности процесса овладения иностранным языком студентами экономических специальностей: анализ трудностей и поиск эффективных стратегий. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 5 (5), 750-754.